

Træk- og Strejffugle:

Dværgfalk, *Falco columbarius aesalon*. Hedehøg, *Circus pygargus*. Trane, *Megalornis g. grus*.

Selv om der gives baade FABER og mig en vis Margen med Hensyn til Arter, som vi har overset, viser denne Sammenligning dog, at den sidste Menneskealder har forringet det sydøstlige Jyllands Fuglefauna med et Dusin Arter (8 %), i og for sig ikke noget stort Tal, men naar man ser hen til, at der blandt de helt forsvundne Ynglefugle findes Havørn og Stor Hornugle, Skarv [og Rørdrum], mens Glente og Sort Stork fra at være Ynglefugle er blevet til sjælden sete Trækfugle, og at Gevinsten nærmest repræsenteres af halvtamme Fasaner og Knopsvaner, saa er dog Tilbagegangen iøjnespringende. De tomme Pladser i Naturens Husholdning udfyldes af de i Individantal stærkt tiltagende Rørhøns, Hættemaager, Krager og Solsorter — og de er ikke alle Steder lige velsete. Til Gengæld maa Fugleelskere glæde sig over, at Skeand og Guldpirol øjensynligt er i Tiltagende i Sydøstjylland.

VIBEN I DANSK FOLKEMINDE

AF

TAGE LA COUR

Siden F. L. GRUNDTVIG, der i 1883 skrev sin lille Bog: »Fuglene i Folkets Digtning og Tro«, har ingen herhjemme specielt beskæftiget sig med Studiet af Fuglene i dansk Folkeminde. Det er derfor mit Haab at samle saa meget som muligt om dette Emne, før det gaar i »Glemmebogen«, og med Tiden udgive det indsamlede Materiale. Det vil derfor være af uvurderlig Betydning for dette Arbejde, om nogle af dette Tidsskrifts Læsere vilde være mig behjælpelige ved at sende Oplysninger om mindre kendte Sagn, Lokalnavne, Ordsprog o. l. vedrørende danske Fugle.

I det følgende vil jeg, som Eksempel paa, hvorledes det er min Mening at gribe Sagen an, give en lille Skildring af Viben i dansk Folkeminde.

Navnet »Vibe« er, som saa mange andre Fuglenavne, dannet af Fuglens Skrig. Det enkelte Steder brugte »Vejrfugl« hentyder vel til Vibens Evne som »Vejrprofet«.

Man har, med Rette, ikke haft Tiltro til Viben som For-aarsbebuder, man sagde: »E Vib' kommer, aa e Stork kommer, men det er itt Sommer før e Kukmand kommer«. Og:

»Kommen er Vibe, Stær og Gaas,
dog er ikke Vinter endnu sin Kaas.«

Eller, fra Vestsjælland: »Tager Viben om Foraaret Ophold i Nærheden af Husene, vil det igen give Vinter«. Eftervinteren kaldes da ogsaa ofte: Vibevinter, Vibeknog eller Vibe-nøse, fordi den netop indtræffer efter Vibens Ankomst.

Man sagde om Viben, som om Svalen og Vipstjerten, at den laa i Dvale i Moserne om Vinteren, med et Græsstraa i Næbbet; hvis den mistede det, da maatte den dø.

I Jylland sagde man, det var godt første Gang at se: »En staaende Stork, en flyvende Vibe, et spillende Føl, et sejlende Skib og et hvidt Lam«.

Paa Heden ved Roskilde sagde man: »Hører et Menneske Viben første Gang i Aaret, medens han staar og sladrer med et andet Menneske, da vil han komme til at snakke og sladre Aaret om«.

I en Samtale mellem Viben og Kragen, der skal være lavet efter de to Fugles Skrig, siger Viben: »Å hilledø, mi Bien!« Kragen: »Æ dæ dæwwel i di Bien ino?«

Fra Bornholm findes følgende gamle Fugleremse, ligeledes en Samtale mellem Vibe og Krage: »Vivan så: »Kråga, kråga, vår ska du hen?« Kragan: »Jå ska te Vajlanskjær, der ligger en dø mær«. Vivan: »Kåmmer du fårinj jå, hakka båg, hakka båg, ivad e fet, ded e mit«.

Fra de gamle Dyrerim, afskrevet af Munken OLE JACOBSEN i Næstved c. 1460¹, findes følgende Vers, hvor Viben, *Vanellus vanellus*, og Hærfuglen, *Upupa epops*, ved en dengang almindelig Misforstaaelse af det latinske Navn »*Vppupa*«², er sammenblandet, saaledes at de første 4 Linier er om Vibens,

¹ Haandskriftet findes paa det kgl. Bibliothek i Stockholm.

² F. Eks. i HARPESTRENG'S Danske Lægebog: »Quirin hetær en Sten, han hittæs i wipæ rethæ«; efter de latinske Kilder findes den hos *upupa*, altsaa Hærfuglen.

5.—7. Linie om Hærfuglen og Linie 8 gælder saavel om Viben som om Hærfuglen. Resten omhandler Hærfuglen¹):

Vppupa. wybæ.

- Iek er then fwgl, som kallees een wybæ.
 all marken viillæ iek gernæ begriibæ,
 skow och moosæ och store hedæ;
 iek kand ey forware myn eghen redhæ. —
 5 treek ok drawel hawer iek thil maadh
 efther myn naturæ; thy er iek gladh,
 i dødhæ folkes grawæ ath iek maa boo,
 ok trolkoner meigth ponnæ mek troo.
 naar iek er gammel ok kand ey flwæ,
 10 ey see, ey robæ eller megith dwæ,
 mynæ vnghe mik hielphe, ok giøræ qweg
 ok kennæ ath flwææ wthen swegh.
 15 fadher ok modher ok høftrøos met,
 therres kierlicheth thw ey forgieth!

De fire første Linier: Iek er then fwgl Jfr. P. LAALE: »Wijben wil wæriæ all marcken oc hwn kan ey wæriæ syn eghen reedhe«.

Det samme i Folkevisen om MARSK STIG:

»Wybenn well werge thend mienste stied,
 som vdi marcken monne staa;
 kunde hun end werge den myndste sted,
 som hun skuld biuge paa!«

Og i HIERONYMUS JUSTESEN RANCH'S Fuglewise²):

»Viben er omhyggelig
 Oc vare(r) paa med største Fig
 Langt meere, end hun tør ved,
 De fremmede Tuer tager hun vare,
 Hendis egen Tue stander i fare,
 Det gjør hendis Daarlighed«.

Endelig i STEEN STEENSEN BLICHER'S »Trækfuglene« (Randers 1838). Af Verset »Viben«:

¹ Om Hærfuglen fortæller Vincentus efter Bogen om Tingenes Natur, at den af Naturen har Kendskab til en Urt, ved hvis Saft Øjnenes Syn kan faas tilbage, og den henter Ungerne, naar deres Forældre af Alderdom bliver blinde. Albertus Magnus har det samme; men ellers hedder det i Almindelighed kun at Ungerne viser deres Kærlighed ved at udrive Forældrenes gamle Fjer, salve deres Øjne og bringe dem Mad. (Ordret efter F. L. G.: »Løsningsstenen«.)

² Den skal være trykt første Gang 1617, den næste Udgave der omtales er fra 1630. Det her citerede Vers om Viben er fra en nyere Udgave, 1669, hvoraf der paa det kgl. Bibliothek findes et Eksemplar.

»Værger om Kjæret, som det var hans.
 Skjælder og smælder paa hver Fugl:
 Kryber end ikke for Ørnen i Skjul.
 Havde han Magt blot, som han har Villie,
 Hersked han ene paa grønne Tillie«.

I de bibelske Folkesagn omtales Viben ogsaa; det fortælles saaledes, at Viben raabte ved Korset: »Pin ham!« derfor er den forbandet.

Og PEDER SYV fortæller en anden Legende: »Engang vilde Vorherre skjule sig; men saa røbede Viben ham med sit Skrig. Derfor bød han den at flyve fredløs om og aldrig hvile paa en Gren, og han sagde: »Forbandet være du, men velsignede være dine Æg.« Viben kender sin Straf, og derfor flyver den omkring med ængstelige Skrig, saasomt man nærmer sig dens Rede.«

Litteratur.

- BRØNDUM-NIELSEN, JOHS.: De gamle danske Dyrerim. 1908—09.
 GRUNDTVIG, F. L.: Løsningsstenen. 1878.
 — Fuglene i Folkets Digtning og Tro. 1883.
 Hieronymus Justesen Ranch's Danske Skuespil og Fugle-
 vise, ed. S. BIRKET SMITH. 1876—77.
 KAMP, JENS: Danske Folkeminder. 1877.
 SEIER, A. F. V.: Bornholms Fugle. 1932.
 TANG KRISTENSEN, EVALD: Danske Dyrefabler og Kjæderemser.
 Aarhus 1896.

ANMELDELSER

C. A. RASMUSSEN: Fuglelivet ved de danske Strande. Viden og Virke, Martins Forlag, København, 1934. 150 S. Pris Kr. 2,25. — — Bogen indeholder 6 Stykker om Strandfuglenes Liv rundt om ved de danske Kyster. De forskellige Afsnit er let læste og rigt illustrerede med talrige gode Billeder, dels tagne af Forfatteren, dels af andre. Den afgiver en fornøjelig Undervisning i mange Strandfugles Liv og Ydre og vil sikkert hos adskillige fremkalde Ønsket om at se disse Fugle i Virkeligheden.
 O. HELMS.

STEN BERGMANN: Zur Kenntnis nordostasiatischer Vögel. Et Bidrag til Kundskaben om Kamtschatkas og Kurilernes Fugles Systematik, Biologi og Udbredelse. Albert Bonniers förlag, Stockholm,